

Peygamber Günlerinde
SOSYAL HAYAT VE AİLE
-Sosyolojik Bir İnceleme-

Mehmet Birekul: Konya’da doğdu. 1999 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ni bitirdi. Hâlen Din Sosyolojisi alanında Yüksek Lisans yapmakta ve “Sosyolojik Açıdan İlk Dönem İslâm Toplumunda Kadın ve Aile” konulu tez çalışmasını sürdürmektedir.

Fatih Mehmet Yılmaz: Suluova / Amasya’da doğdu. 1999 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ni bitirdi. Hâlen Din Sosyolojisi alanında Yüksek Lisans yapmakta ve “Hicri Birinci Asır İslâm Toplumunda Sosyal Hayat ve Aile” konulu tez çalışmasını sürdürmektedir. Aynı zamanda Batman’da vaiz olarak çalışmaktadır.

yediveren: 2

araştırma dizisi / toplumbilim: 1

Mehmet Birekul - Fatih Mehmet Yılmaz • Peygamber Günlerinde Sosyal Hayat ve Aile

I.Baskı Ekim 2001

ISBN 975 – 93680 –

© Yediveren Kitap 2001

© Mehmet Birekul - Fatih Mehmet Yılmaz 2001

redakte Ahmet Hakan Mercan
dizgi Mithat Eser - M. Emin Yaşlı
düzeltili Mustafa Taş
sayfa düzeni Yediveren
kapak Abdullah Şeker
baskı, cilt Sebat Ofset Matbaacılık
0.332.342 01 53 –54 • KONYA

0.332.238 72 49 • KONYA

yediverenkitap@superposta.com

PEYGAMBER GÜNLERİNDE

SOSYAL HAYAT ve AİLE

-Sosyolojik Bir İnceleme-

Mehmet BİREKUL
Fatih Mehmet YILMAZ

İÇİNDEKİLER

Önsöz 9

Giriş 11

1. Konu ve seçim 11
2. Amaç 15
3. Problemler ve sınırlılıklar 15
4. Aratırmanın yöntemi 17
5. Araştırmanın varsayımları 19

BİRİNCİ BÖLÜM

İLK DÖNEM İSLÂM TOPLUMU ÖNCESİNDE SOSYAL HAYAT 21

1. Cahiliye kavramı 23
2. Dönemin özellikleri 27
 - 2.1. Ekonomik özellikler 28
 - 2.2. Kültürel özellikler 31
 - 2.3. Hukukî özellikler 35
 - 2.4. Siyasî özellikleri 38
 - 2.5. Dinî özellikleri 41

İKİNCİ BÖLÜM

İLK DÖNEM İSLÂM TOPLUMUNDA SOSYAL HAYAT 45

1. Asr-ı saadet kavramı 47
2. Dönemin özellikleri 52
 - 2.1. Ekonomik özellikler 52
 - 2.2. Kültürel özellikler 69
 - 2.3. Siyasî özellikler 81
 - 2.4. Hukukî özellikler 85
 - 2.5. Dinî özellikler 90

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İLK DÖNEM İSLÂM TOPLUMUNDA AİLE YAPISI 95

1. Sosyal bir kurum olarak aile 97
 - 1.1. Ailenin tanımı 99
 - 1.2. Ailenin önemi ve toplumsal boyutu 102
2. Ailenin tarihsel gelişimi 104
 - 2.1. Ailenin tarihçesi 104
 - 2.2. Aile tipolojileri 106
3. İslâm öncesi dönemde aile yapısı 113
 - 3.1. Yahudilikte aile 113

- 3.2. Hristiyanlık'ta aile 116
- 3.3. Cahiliye toplumunda aile 117
- 4. İlk dönem islâm toplumunda aile 121
 - 4.1. İslâmda aile ve önemi: 122
 - 4.2. Ailenin teşekkülü (evlilik) 126
 - 4.3. Ailenin yapısal özellikleri: 134
 - 4.3.1. Hane halkı büyüklüğü 134
 - 4.3.2. Tek eşli(monogamy) ve çok eşli (polygamy) aile yapıları: 137
 - 4.3.3. Kabile içi (endogamie) ve Kabile dışı (exogamie) evlilik: 139
 - 4.3.4. Kadınların çocuk doğurma oranı 140
 - 4.3.5. Toplumdaki kız ve erkek çocuk sayısı 142
 - 4.4. İlk dönem islâm toplumunda kadın 142
 - 4.4.1. Kadın ve eğitim 146
 - 4.4.2. Kadın ve iş hayatı 146
 - 4.4.3. Kadın ve savaş 148
 - 4.4.4. Kadın ve mehir 149
 - 4.5. Aile ve ev 151
 - 4.6. Ailenin çözülmesi (boşanma) 152

Sonuç ve değerlendirme 155

Ek: araştırmaya konu olan ailelerin Envanteri 157

Bibliyografya 195

Dizin 203

TABLÖLAR İNDEKSİ

- Tablo 1: Kamu yönetiminde çalışanları gösteren tablo 61
- Tablo 2: Sağlıkla ilgili meslekler 62
- Tablo 3: Savaşlarla ilgili meslekler 64
- Tablo 4 : Eğitim-öğretim ile ilgili meslekler 65
- Tablo 5: Amme işleriyle ilgili meslekler 67
- Tablo 6: Toplumdaki genel ekonomik görüntü 69
- Tablo 7: Ticaret, hayvancılık, ziraat ile uğraşanlar 69
- Tablo 8: Toplumdaki genel eğitim durumu 81
- Tablo 9: Toplumdaki köle ve cariye sayısı 93
- Tablo 10: Hür kadınlarla ve cariyelerle yapılan evliliklerin oranı 132
- Tablo 11: Poligam ailelerde hür kadınlarla ve cariyelerle yapılan evlilikler oranı 133
- Tablo 12: Monogam ailelerde hür kadınlarla ve cariyelerle yapılan evlilikler oranı 133
- Tablo 13: Tek eşli ailelerde hane halkı büyüklüğü 135
- Tablo 14: Çok eşli ailelerde hane halkı büyüklüğü 136
- Tablo 15: Tek eşli ve çok eşli ailelerde genel hane halkı büyüklüğü 137
- Tablo 16: Toplumdaki tek eşlilik ve çok eşlilik oranı 138
- Tablo 17: Kabile içi ve Kabile dışı evliliklerin oranı 140
- Tablo 18: Kadınların çocuk doğurma oranı 141
- Tablo 19: Toplumdaki kız ve erkek çocuk sayısı 142

KISALTMALAR

age.	: Adı Geçen Eser
A.S.	: Aleyhi's-Selam
A.K.M.Y.	: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları
a.y.	: Aynı Yer
bk.	: Bakınız
B.Y.A.S.İ.	: Bütün Yönleriyle Asrı Saadette İslâm
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
E.	: Erkek Çocuk
h.	: Hicri
H.z.	: Hazreti
İ.Ü.E.F.T.A.M.	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırmaları Merkezi
K.	: Kız Çocuk
K.B.Y.	: Kültür Bakanlığı Yayınları
Kit.	: Kitabevi
m.	: Milâdî
mad.	: Maddesi
M.E.B.Y.	: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
M.Ü.İ.F.Y.	: Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Yayınları
r.a.	: Radiyallahu Anh, Anhâ
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfadan Sayfaya
S.Ü.H.F.Y.	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları
T.C.B.A.A.K.	: Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu
T.D.V.İ.A.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
thk.	: Tahkik
thz.	: Tarihsiz
vb.	: Ve Benzeri
vd.	: Ve Diğerleri
vs.	: Ve Sâire
Yay.	: Yayınları

ÖNSÖZ

Bu çalışma, din sosyolojisinin önemli ilgi alanlarından olan, tabîî dinî gruplar adı altında incelenen aile olgusunu, ilk dönem İslâm toplumunun yapısını da göz önünde bulundurarak, tarih bağlamında doğru anlayabilme ve iyi tahlil edebilme gayretini içermektedir. Eser, İslâm dünyası için toplumsal kurumların oluşmasında önemli bir zaman dilimi olarak kabul edilen ilk dönem İslam Toplumunun sosyal hayatı ve aile yapısını, aile yapısının çeşitli değişkenlerle olan ilişkilerini, objektif ölçütler içerisinde araştırmayı hedeflemektedir.

Araştırma, giriş kısmı ve üç bölümden oluşmaktadır:

Giriş kısmında araştırmanın konusu, amacı, sınırlılıkları, yöntem ve varsayımları ele alınarak araştırma boyunca nasıl bir metodoloji izlendiği ortaya konmaktadır.

Birinci bölümde genel olarak ilk dönem İslâm toplumu öncesi döneminin ekonomik, kültürel, siyasî, hukukî, dînî özellikleri verilmeye çalışılmış ve bu dönemin daha iyi anlaşılması için veriler toplanmıştır.

İkinci bölümde ilk dönem İslâm toplumunun ekonomik, kültürel, siyasî, hukukî, dînî özellikleri, kendinden önceki dönemle mukâyese edilerek ve çeşitli tablo ve grafiklerle izah edilmiştir.

Üçüncü bölüm çalışmamızın ana temasını oluşturmaktadır. İlk dönem İslâm toplumundaki aile yapısı incelenmeden önce, Yahudilikte, Hıristiyanlıkta ve bu dönem öncesi cahiliye toplumundaki tarihi gelişim tetkik edilmiştir. Aile ile ilgili genel sosyolojik bir çerçeve çizildikten sonra o dönemin aile yapısı, objektif bir şekilde, tablo ve grafiklerle, zaman zaman da diğer temel İslâmî bilimlerden alınan yardımcı bilgilerle etüd edilmiştir. O dönem İslâm toplumunu çoğu ölçüde yansıtaçağını düşündüğümüz aile kurumunun temel yapı taşları (monogami, poligami, endogami, exogami,vs.), bizzat o dönemde yaşamış sahabelerin biyografilerinden elde edilen bulgularla sosyolojik bir incelemeye tâbi tutulmuştur. Son olarak da ailenin çözülmesi başlığı altında boşanma olgusuna yer verilmiş ve o dönemdeki boşanma hâdiselerinin yüzdesi tespit edilerek sonuç ve değerlendirme ile çalışma sona erdirilmiştir. Araştırmanın afakî olmadığını göstermek

ve bilgi ve belgelere dayandığını ifade etmek için de araştırmaya konu olan ailelerin envanteri, çalışmanın sonuna eklenmiştir.

Özellikle bizi böyle bir çalışmaya yönlendirerek, çalışmanın tüm aşamalarında yardımını esirgemeyen danışman hocamız Doç. Dr. Bünyamin Solmaz’a ve basımı hususunda bizlere destek olan Prof. Dr. Ali Osman Koçkuzu ve Arş. Gör. Muhittin Okumuşlar’a teşekkürü bir borç biliriz.

Çalışmamızın faydalı olması dileğiyle...

Mehmet BİREKUL
Fatih Mehmet YILMAZ
Konya 2001